

KISS LAJOS*

Mirkó János (1911–1992)

az igaztan (természettan és mennyiségtan) tanára

BEVEZETÉS

Attól kezdve, hogy a görög matematika géniusza a cammogó teknős nyomába helyezte a szaladó **Akhilleuszt**, a matematika az egyetemes emberi szellem szabadságának, a logikus gondolkodásnak fontos eszköztára lett. Korunk nagy átalakulásokat átélt embere saját tapasztalatainak élményével értelmezhetett minden változást. Megtanulta az iskolában a végtelen kicsi és a végtelen sok fogalmát. Ezekkel számolva, a gyors lábú Akhilleusznál is sebesebben tekintette át a változó időpillanatokat, felhasználva a differenciálás és az integrálás módszereit. Kitől és hol tanulhatta a mai tanult polgár a matematikai gondolkodást? A tanítóktól, vagy a középiskolás tanároktól! Ezek kemény munkára ösztökélve növendékeiket, beléjük táplálták a szellemi tevékenységek iránti vágyat. A kezdetben mindezek hasznosságát tagadó és ellenszegülő nebulók hitetlenségét fokozatosan elfogadássá, majd meggyőződéssé érlelték. Ezt a fáradságos tevékenységüket nagy tisztességgel, becsülettel, jó valóságérzéssel, gyakorlatiasan, igen szerény javadalmazásért végezték. Diákjaiknak az igaztant, a mai tantervekben természettan és mennyiségtan vagy fizika és matematika néven szereplő ismereteket akarták megtanítani és velük megszerettetni. **Bolyai János** használta TAN című munkájában az IGAZTAN elnevezést. Ő édesapjától, a marosvásárhelyi református kollégium tanárától, **Bolyai Farkastól** tanulta először. Az alapismeretek után a bécsi hadmérnöki akadémiai tanulmányok következtek, ezután pedig a magyarok sorsa: az 1860-ban bekövetkező hadmérnöki kapitányhalál. Az iratokkal tele ládákban hevert és majdnem elfelejtődött az IGAZTAN. Végül az utódok kinyitották a poros ládákat és a történészek a világon eddig élt tíz legnagyobb matematikus között számontartott Bolyaiak hagyatékát használja a mai társadalom. Én is most egy porosodó ládát szeretnék kinyitni!

DR. MIRKÓ JÁNOS ÉLETÚTJA

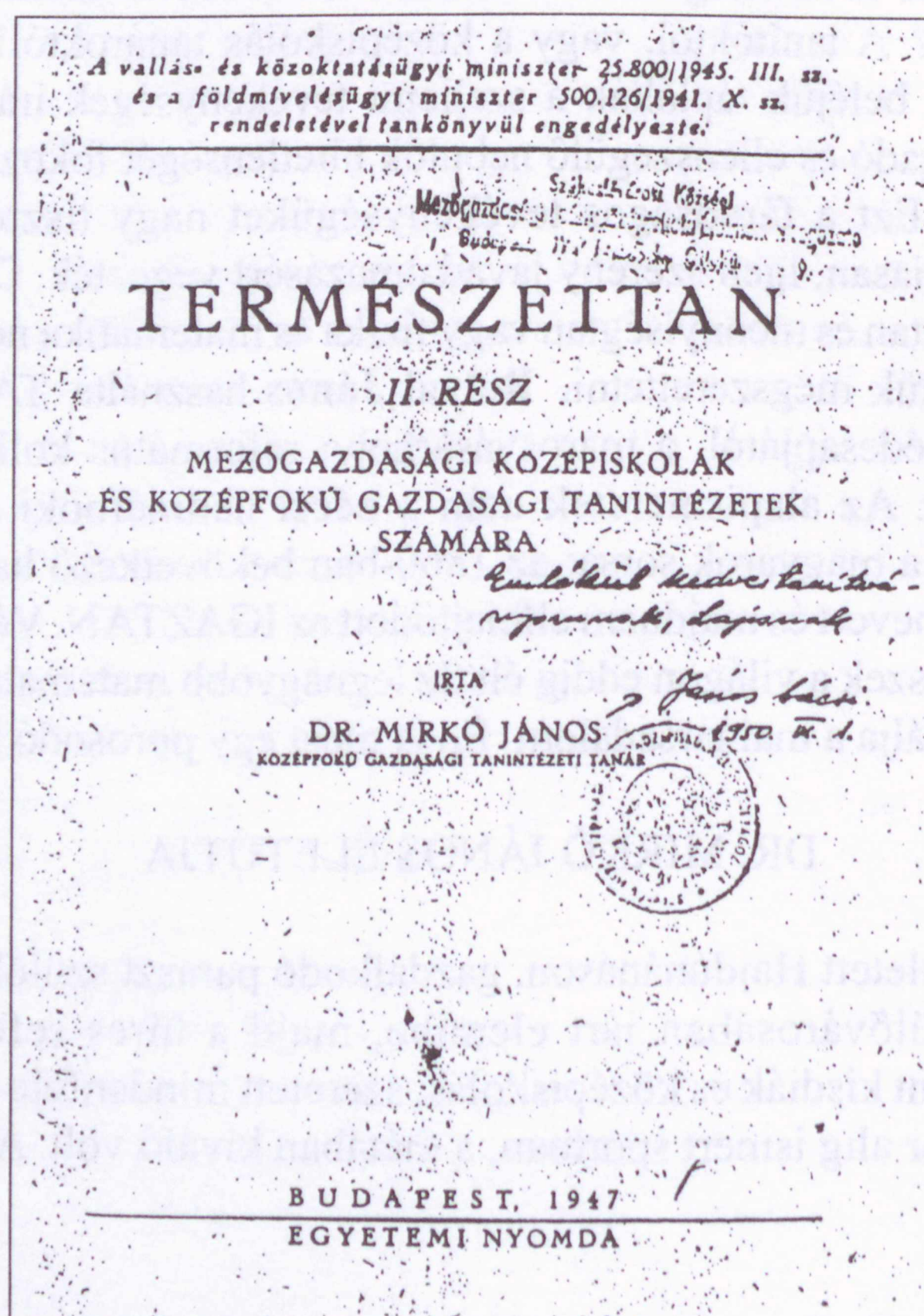
1911. május 7-én született Hajdúnánáson, gazdálkodó paraszt szülők gyermekeként. Nővére és húga társaságában szülővárosában járt elemibe, majd a híres református gimnáziumban érettségizett 1930-ban. Mint kisdíák és középiskolás, szeretett mindenféle szellemi és testi játékban szerepet vállalni. A ma már alig ismert sportban, a métában kiváló volt. A sport és néphagyomány

* 3534 Miskolc, Dorottya u. 6.

szeretete, valamint a Soli Deo Gloria (Egyedül Istené a Dicsőség), a református tanulóifjúság szervezetében való aktív tevékenységét a debreceni egyetemi évei alatt is folytatja. Nagyon szereti szaktárgyait, a matematikát és a fizikát, de egyetért Einsteinnel: „Az egyetemen az egymással össze nem hangolt tapasztalati adatok tömege lenyűgöző. El kell azonban mindazoktól tekinteni, amelyek a lényegtől elterelik a gondolkozást. Nagy kérdés mindig az, hogy mi a lényeg?”

Egyetemi hallgatói évei alatt unokafivérével – egyes szakaszokon fiatalok népes táborával – keresztül-kasul kerekette Magyarországot. A kerékpárt kora nagy találmányának tartotta és mindig csodálkozott, hogy a tanult emberek sem értik a működésének fizikai törvényszerűségeit. Több nyáron a Balatonszárszón működő Soli Deo Gloria táborában ifjúsági vezető. Itt megérinti a népi írók mozgalma. Ezek nagy része megfordul a szárszói táborban és személyes ismeretséget köt a fiatal fizikussal. Mirkó mohón olvassa az önálló magyar történeti műhely kiadványait. Könyvespolcán megtalálható **Szabó Dezső**: „A magyarság átfogó programja” című kiadványa, amely a magyar közoktatás átszervezésével, a politikában a népképviseléssel, a külpolitikában a konföderációval, az 500 holdon felüli földbirtok felosztásával foglalkozik. **Németh László**: „Egy olyan templom, ami még nincs felépítve”, **Illyés Gyula**: „Magyarok”, **Veres Péter**: „Mit ér az ember, ha magyar”, a szerzők által neki ajánlott könyvek. (Ezeket nekem 1956 után mutatta meg.) Abszolválás után segédtanár a debreceni református gimnáziumban, egyidejűleg a hajdúnánási gimnáziumban a hiányzó matematika tanárokat helyettesítő oktató és nevelőtanár a szülőváros református középiskolás kollégiumában. Szigorú, ám a tanulókkal egyetértő, akik barátjuknak tartják. 1936-tól a hajdúnánási iparos tanonciskolában, valamint a hajdúdorogi téli gazdasági iskolában oktatja szaktárgyait. 1939-ben kinevezik a kassai közép fokú mezőgazdasági tanintézet műszaki tanszékére vezetőnek. Nem sokkal ezután megbízzák a mezőgazdasági szaktanárképzés éves tanfolyamainak irányításával. Ekkor kezd szakszerűen a közoktatás időszerű kérdéseivel foglalkozni. Nézeteit „Az alsó fokú mezőgazdasági szakoktatás neveléstudományi kérdése” című értekezésében összegezi, amelyet a szegedi tudományegyetemen doktori értekezésnek nyújt be és ennek megvédésével elnyeri a doktori címet. Kassai tanársága alatt jelentős tankönyvírói tevékenységet fejt ki. 1940-ben írja mezőgazdasági középiskolák számára *Természetan I., II.* tankönyveit. Ezek tizenkét kiadást érnek meg. Nekem 1950-ben adta az 1947-ben kiadott példányok egyikét, amelynek címlapjáról készült másolatot bemutatom.

1944-ben adták ki Kassán „*Nevelés és tanítás a gazdasági szakoktatási intézetekben*” című könyvét, amelyet nemcsak a mezőgazdasági szaktanárképző intézetekben, hanem más szakmák hasonló iskoláiban is sokáig használták. (Ma is igen aktuális, jó lenne leporolni és újra használatba venni.) Pedagógiai szakcikket is ír, a „*Részletes tantervi utasítás a matematika és természettan tanításához*” című ezek legfontosabbja. A háború után 1945-ben Kassáról újra Hajdúdorogra kényszerül. Nem sokáig van ott, mert kinevezik a keszthelyi közép fokú mezőgazdasági tanintézet szakoktatási igazgatói székébe. Keszthelyen, 1945–1947 tanulmányi években levelező úton megszerzi agrármérnöki diplomáját. 1948-ban jelenteti meg „*A gyakorlat tanítása mezőgazdasági szakoktatási intézetekben*” című könyvét. Erre felfigyel a szakma és az akkori politikai vezetés egyaránt, és a Földművelésügyi Minisztériumba helyezik államtitkári rangba a szaktanárképzés megszervezésének feladatát osztva feladatul rá, de sokan a koalíciós kormány új miniszterét vélik tisztelni személyében. 1948. június 13–14-én a két munkáspárt, a Magyar Kommunista Párt, valamint a Magyar Szociáldemokrata Párt fúziója révén létrejön a Magyar Dolgozók Pártja. A magyar történészek innen számítják a fordulat évét. Indul az iparági átszervezés programja. A párttagsággal nem rendelkező dr. Mirkó Jánost váratlanul eltávolítják mint „*narodnyikot*” a minisztériumból és kinevezik fizetés nélkül a karcagi államosított Nagykun gimnáziumba segédtanárnak. Örülhet, hogy nem kerül börtönbe. Én és osztályom pedig örülhet, hogy találkozott egy kimagasló tanárral, akit nem ismerhetünk meg, ha más politikai uralom jön létre Magyarországon. (A sors akarta így!) A legfiatalabb magyar gimnáziumigazgató, matematika szakos kollégája – mielőtt több éves pártiskolára távozik – elutasítja kollégiumi nevelőtanári kérelmét, így Mirkó egy olyan albérleti szobában lakik, ahol már októberben befagy a víz a mosdótálban. Szerencsések diákjai, akiket tanít, miközben a szó szoros értelmében éheznek.

Mann Viktor, a miskolci Zrínyi Ilona Gimnázium tanára, volt karcagi osztálytársam 40 éves matematika oktatás után írta, mikor megtudta, mi a szándékom: „*Dr. Mirkó János 1949/50 iskolai évben mennyiségtant és természettant tanított annak az osztálynak, amibe Te is én is jártam. Osztályfőnök is volt. Mindössze egyetlen tanéven foglalkozott velünk, mégis meghatározó hatással volt ránk. A matematika órák elején a tanultak lényegére vonatkozó kérdéseivel végigzongorázta az osztályt. Ezzel nem csak a tananyag elsajátítását mérte fel, hanem figyelmünket is folyamatosan ébren tartotta és a lényeges összefüggésekre irányította. Követelményében következetes, szigorú tanár volt. Jó módszerei voltak a szaktárgyaiban kitűnő tanulók ösztönzésére. Fizikában nagy szerepet szánt az egyszerű, jól érthető kísérleteknek. A fizika szertárba való bejárás és az ottani tevékenység nagyon fontos nevelési rendszeretetre és fegyelmezett munkára való szoktatás volt. Matematikából röpdolgozatok javítását és azok értékelését is az osztály jeles matematikusaira bízta. Ezt szigorúan ellenőrizte. Csak elvétele fordult elő az, hogy a diáktárs értékelésén változtatott.*

Osztályfőnökként érdekelték problémáink, meghallgatta a véleményeket, felnőtként kezelt bennünket. Az osztály minden tagjához közel került. Ez az oka annak, hogy bár csak hetedikben egy évig tanított, mindannyian nagy szeretettel emlékszünk rá. Egy év múlva, 1951-ben 27-en érettségiztünk, 9-en szereztek különböző mérnöki, hárman matematika-fizika szakos tanári diplomát.”

1950-ben az iskolai év végén sajnálatunkra visszakerült Budapestre. Az Élelmiszeripari Technikum matematikatanára, 1962-től a felsőfokúvá fejlesztett főiskola igazgatóhelyettese az igazgatói teendők ellátásával, mivel kinevezett igazgató évekig nincs. 1966-tól 1974-ig, nyugállományba vonulásáig az Agrártudományi Egyetem Tanárképző Intézetéhez tartozó Bercsényi Miklós Gyakorló Gimnázium igazgatói tisztét tölti be. 1959-től az élelmiszer-ipari tanintézetek matematika szakfelügyelői teendőit is ellátja. Tankönyveket ír a szakmunkásképzés színvonalának emelése érdekében. Matematika I., II., III., tankönyvosorozathoz tizennégy szakmából gyűjt és fogalmaz meg a gyakorlatban jó példákat.

Nemcsak az én véleményem, hogy ilyen egységes szemléletű, a számítástechnikai ismereteket is gyakoroltató, tizennégy szakma igényét kielégítő, közérthető matematika-könyvet azóta sem írt senki.

Nyugalomba vonulása után sem pihen. A Mezőgazdasági Múzeumban vállal kutatási feladatokat. Megírja a magyar húsipar történetét. Szervezi a hajdúnánási, a hajdúdorogi, a debreceni, a

kassai, a keszthelyi, a karcagi, a budapesti osztálytalálkozókat. Figyelte minden volt diákjának szakmai és családi életútját.

1992. november 26-án 13 órakor a református egyház szertartása szerint hamvait a budai Szent Gellért kápolnában helyeztük örök nyugalomra. Szellemi hagyatékáról intézkedés azóta sem történt. Tudás és jellem, sokoldalúság és humánus ötvöződéséből születnek az ifjúságra nagy hatást gyakorló tanárok. A gyakorlatban jól működő dolgoknak az igaztan az alapja.

Előadásommal tanárom emléke előtt kívántam tisztelegni.

IRODALOM

1. *Lakatos Miklós*: Dr. Mirkó János életrajza. – Magánlevél a szerző tulajdonában. 1993. 12. 31-én kelt Budapesten (1–3. oldal).
2. *Kiss Lajos*: Igaztan vagy mennyiségtan. – GÉP 1993. 5. szám (38–40. oldal).
3. *Kántor Sándorné*: Matematikát, fizikát oktató tudós és nevezetes tanárok Hajdú, Szabolcs és Szolnok megye középiskoláiban 1850–1948. – Egyetemi jegyzet, Debrecen 1978. (Mirkó Jánosról a 218–221. oldalakon található adat.)